

Eftersom alla ändå tillförsäkras en god omvårdnad så bibehåller vi den solidariska sjukvårdspolitiken, skriver Lars Andersson. Ja, kanske, men samtidigt har vi stigmatiserat en viss grupp sjukdomar och öppnat vägen för ett moraliserande som kan förgifta vårt samhällsklimat. Jag är övertygad om att detta inte är avsikten med förslaget. Lars Andersson är säkert mer mån om samhällsekonomi. Men det går inte att bortse från konsekvenserna.

Arne Borg

Red: Arne Borg

Barns trygghet i hemmet

Massmedia har den senaste tiden rapporterat om flera fall av barnmisshandel där socialtjänsten har kritiserats för ett alltför passivt agerande. Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS) vill med anledning av dessa djupt tragiska händelser göra följande uttalande:

Vi har i vårt samhälle ett gemensamt intresse och ansvar för att våra barn och ungdomar får växa upp under trygga och goda förhållanden. För socialtjänstens del innebär detta att kunna erbjuda familjer det stöd och den hjälp de efterfrågar och är i behov av. Barnomsorgen, socialtjänstens samverkan med mödra- och barnhälsovården, rådgivning och olika slag av

stödinsatser är exempel på åtgärder som syftar till att ge familjerna goda förutsättningar i det hänseendet.

För barn som lever i bristfälliga uppväxtmiljöer har socialtjänsten ett särskilt ansvar – ett ansvar och en skyldighet att ingripa för att skydda barn också i situationer när frivilliga insatser visar sig otillräckliga. Barns behov av skydd, omvårdnad och trygghet måste gå före föräldrars rätt till sina barn. På den punkten är vår lagstiftning helt entydig. För vissa yrkesgrupper finns dessutom en lagstadgad skyldighet att anmäla misstankar om att barn får illa. Det åvilar socialtjänsten att omgående inleda en utredning om det kommer till nämndens kännedom att ett barns hälsa och utveckling kan vara i fara. Det gäller oavsett hur detta kommer till nämndens kännedom.

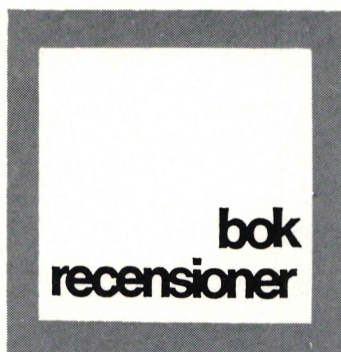
Massmedias bevakning av berörda myndigheters handlande i dessa komplicerade och för alla parter mycket svåra situationer är naturligt och – inte minst av rättssäkerhetsskäl – även viktigt. Huruvida socialtjänsten brustit i de under sommaren aktuella ärendena får dock pågående utredningar av bland annat JO ge svar på.

Vi måste räkna med att det alltid i vårt samhälle kommer att finnas barn som inte har det bra i sina föräldrahem – som misshandlas eller löper risk för liv och hälsa. Vi vet också att det alltid kommer att vara en mycket grannlaga och kontroversiell uppgift att bedöma om och när ett barn måste skiljas från sina föräldrar mot deras vilja. Det handlar om att våga barns olika behov mot föräldrarnas förmåga och egen vilja. Det ställer också frågan om samhällets makt contra familjens rätt till självbestämmande och integritet på sin spets. Ett dilemma som socialtjänstens företrädare måste hantera på ett professionellt och ansvarsfullt sätt.

Det är viktigt att socialtjänsten sprider generell kunskap om de orsaker och rättsliga grunder som kan motivera ibland nödvändiga ingripanden. Det förbud mot aga som finns i vårt land sedan 1979 är ett bra exempel på

att det genom information och opinionsbildning går att påverka människors synsätt och inställning till fysiskt våld i barns uppföstran.

Socialtjänsten måste i sitt opinionsbildande arbete verka för en ökad medvetenhet om vårt gemensamma ansvar för barnen i samhället. Föreningen Sveriges Socialchefer kommer under hösten att ute i landets regioner ta initiativ till seminarier om barns uppväxtvillkor. Syftet är att ta vara på den kunskap och de erfarenheter som finns inom detta område. I det sammanhanget blir det också naturligt att sprida information samt skapa debatt i dessa viktiga samhällsfrågor.

Att forska i socialt arbete

LARS-CHRISTER HYDEN (red)

I serien rapporter från FoU-byrån i Stockholms socialförvaltning har utgivits skriften RESANDERUM. EN ANTOLOGI OM FORSKNING I SOCIALT ARBETE (FoU-rapport nr 105).

För redaktion och inledning svarar Lars-Christer Hydén, som är fil dr i psykologi och forskningsledare för området socialt arbete vid FoU-byrån. Han medverkar även med en artikel om möten mellan människor på socialkontor. De övriga åtta artikelför-

fattarna har alla deltagit i och skrivit rapporter om olika projekt och undersökningar vid byrån. Alla har de erfarenheter av socialt arbete i någon form, flera i 10 år eller mer. Projekten de nu beskriver har varit olika till karaktär och ursprung. Vissa är utvecklingsprojekt, andra handlar om dokumentation och utvärdering, några om mer renodlad forskning.

Skriften ger en god bild av det arbete som bedrivs inom området socialt arbete vid FoU-byrån. Artiklarna är genomgående välskrivna och engagerande. De ger många tillfällen att tänka efter och undra över hur vi har det i vardagslag med det sociala arbetet i välfärdsstaten. Författarna skildrar såväl socialt arbete i form av handläggning vid socialvårdsbyråer som socialt arbete utanför byråerna med människor som inte klart framstår som ärenden eller klienter.

Exempel på grundforskning, med tyngdpunkt på att kartlägga och beskriva hur socialtjänsten fungerar, ges i flera artiklar. Dit hör Hydéns egen om Mötesprojektet, där mötet mellan socialarbetare och klient skildras. Mycket läsvärt utgår han från teoretiska ramar för att slutligen diskutera mötet på en socialbyrå, där han, ger blanketten huvudrollen! Kring den cirkulerar det mesta. I en annan artikel beskriver Unni Gotthard också möten mellan socialarbetare och – i hennes fall – föräldrar och blivande föräldrar. Mötena sker här vid BVC och MVC. Förutsättningarna där är annorlunda och samtalen löper också i andra banor än vid socialbyråerna.

Maria Abrahamsson tangerar samma område när hon skriver om ett rehabiliteringsteam för alkoholproblematiker vid ett socialdistrikt. Hon påvisar då hur människors möten med varann bortom både metoder och roller är avgörande för rehabiliteringen.

Med historiska återblickar beskriver Maria Renström dokumentation och dokumentationsrutiner samt datorisering av socialbidragshandläggning. Till hennes slutsatser hör att utredarna tidigare skrev ner mer uppgifter om klienterna. Nu skriver man

mer om vad myndigheten gör och varför den gör så. Insatserna dokumenteras. Hennes slutfråga blir: är det alls möjligt för socialarbetare att utveckla en administration och teknik som utgår från deras egna intressen och skulle en sådan administration också stämma med klienternas intressen?

I sin artikel visar Lena Lindgren upp fyra flyktingar, deras livsöden och deras vandrande mellan olika svenska myndigheter.

Gunnel Andersson-Collins ger en annan bild än den vanliga i sin berättelse om en prostituerad kvinna. Emma- och Emilverksamheterna, två projekt vid ett socialdistrikt, skildras av Alain Topor och Christian Åkerlund. De visar både möjligheter och svårigheter när socialarbetare söker andra vägar och då upptäcker andra sidor hos människor. Topor återger en tänkvärd berättelse om tigerns farlighet. Den tiger man studerade och fann så farlig var en fångad tiger i buren. Och så skapades en ideologi där tigern i buren och inte tigern i djungeln blev den verkliga tigern.

Bengt Söderberg

Brukarperspektiv på Skå

JONSSON BRITT

En gång Skå-pojke ...

En studie av 20 fd Skå-pojkars erfarenheter av Barnbyn Skå. Rapport i Socialt arbete nr 49 – 1990. Socialhögskolan – Stockholms universitet.

Barnbyn Skå tillkom i slutet av 1940-talet som ett alternativt, icke-auktoritärt behandlingshem för barn med problem, framför allt av utagerande, aggressivt eller asocialt slag. Flera forskningsrapporter och avhandlingar har tidigare producerats såväl om som från Barnbyn.

För första gången behandlas här i ett akademiskt avhandlingsarbete

Barnbyn Skå ur ett rent "brukarperspektiv". Britt Jonsson har intervjuat 20 före detta Skå-pojkar, nu män i 35–40-årsåldern, vilkas vistelse på Skå inföll vid mitten av 1950-talet.

Det är en elegant genomförd kvalitativ studie som här redovisas. Materialet har valts för att garantera variationsrikedom och mångfald, snarare än statistisk representativitet. Ett relativt stort antal intervjuade tillhör den grupp som det gått bra för i vuxen ålder, att döma av registerdata. Den kvalitativa ansatsen har byggt på förutsättningen att den subjektiva sanningen, när det gäller människovård, är lika viktig som den objektiva.

Genom intervjuerna ringas först en rad aspekter av vuxenlivet in. Det är fråga om bland annat arbete, barn och föräldraskap, samlevnad och självupplevelse. De samlade intervjuresultaten tillåter en gruppering av männen i tre kategorier med olika "erfarenhetsvärldar": 6 redovisar en god, 8 en ond och 6 en erfarenhetsvärld på gott och ont. Detta gäller alltså situationen vid intervju tillfället.

Sedan kopplas denna erfarenhetsvärld till männens "Skå-bilder", dvs deras subjektiva uppfattningar om Barnbyn och om sig själva vid tiden för vistelsen. Detta behandlas i form av olika huvudteman, tex helhetsomdömen om Skå, varför man kom till Skå, hur kontakten med den egna familjen gestaltade sig. En genomgående tendens slår läsaren: ju bättre den aktuella erfarenhetsvärlden är, desto gynnsammare ter sig också de olika Skå-bilderna. Exempelvis anser de män som uppvisar goda erfarenhetsvärldar i dag att de på sin tid placerades på Skå av egen förskyllan; de med onda erfarenhetsvärldar anser att placeringen berodde på andras agerande.

Sammanfattningsvis får man en mycket god bild av de intervjuade personerna och av varför deras livsvägar blivit som de blivit. Självfallet måste man dock ha klart för sig att det rör sig om tolkningar, inte om absoluta "sanningar". Det är märkligt att notera hur olika dessa subjektivt sanna bilder av

samma objektiva verklighet ter sig. Ett exempel: samma individer ur Skå-personalen kan för den ene vara älskade gestalter som förblivit viktiga personer under hela livet, för den andre skräckfigurer eller helt likgiltiga personer som man inte längre minns.

En av Britt Jonssons slutsatser lyder: "Det var först när jag insåg att Barnbyn i många fall hade fått helt andra innebörder än vad som var avsikten med institutionen, som jag blev riktigt medveten om hur nödvändigt det är att belysa det sociala arbetets praktik ur vårdtagarnas perspektiv för att det överhuvudtaget skall vara möjligt att förstå dess möjligheter och begränsningar."

Kanske är det här författarens allra viktigaste resultat ligger. Som i alla kvalitativa studier måste ju de allmänt generaliserbara fynden bli relativt få. Men ett resultat som verkligen är i hög grad generaliserbart är just detta att å ena sidan den officiella bilden, å andra sidan pojkarne/männens egen bild "kompletterar och utmanar varandra på ett mycket fruktbart sätt". Här förmedlas en insikt som jag tror kan tillämpas på många institutioner i dag: psykiatri, barnomsorgen m fl. Alltså: vad tror man att man gör och vad är det egentligen som händer, ur "brukarnas" perspektiv, låt vara subjektivt?

En annan viktig iakttagelse är att författaren uppenbarligen till de intervjuade männen lyckats förmedla en känsla av att vara "experter" i sammanhanget. Genom att inte representera någon myndighet utan helt enkelt vilja inhämta kunskap för egen del har författaren kunnat skapa den jämlika, respektfulla relation som borde genomsyra allt socialt arbete, men som så sällan uppnås i myndighetsutövandet. Detta noteras som någonting paradoxalt. Vad skulle ett sådant perspektivskifte innebära i det sociala arbetets praktik? frågar sig författaren.

"En gång Skå-pojke" är en väl genomförd, intressant och spännande studie som inte kan förbigås av någon som intresserar sig för social forskning, praktiskt socialt arbete eller so-

cialpolitiska frågor med anknytning till barn och ungdom, vård och behandling.

Dagmar Lagerberg

Socialmedicin i praktiken

JENS MODVIG och

HENRIK SAELAN (redaktörer)

Klinisk socialmedicin – en introduktion

Arbetet utgår från socialmedicinska institutionen i Köpenhamn. Bakgrunden är att kursavsnittet Klinisk socialmedicin här står inför en väsentlig utökning. Hittills har hela socialmedicinämnet disponerat 30 timmar i medicinarens studieförlopp. Från och med våren 1991 skall den kliniska socialmedicinen ensam få sig tilldelad 60 timmar. Man avundas verkligen köpenhamnarna detta utrymme i studieordningen, det är ju så att detta avsnitt är det som medicinaren har störst användning av i det praktiska arbetet.

Socialmedicinen definierar man som läran om de sociala orsakerna till sjukdom och belastningssymptom, de sociala följderna av sjukdom och svaghet samt samhällets anordningar för främjande av hälsa och förebyggande av sjukdom samt behandling och uppföljning vis å vis sjukdom och svaghet. Definitionen stämmer således väl med vad vi är vana vid i Sverige. Läroboken i klinisk socialmedicin handlar om det vetande och de färdigheter som kommer till användning i det praktiska arbetet med patienter.

Ett inledande avsnitt tar upp socialmedicinskt arbete i praxis. Därefter följer tre avdelningar som behandlar socialmedicinskt arbete med respektive vuxna, barn och äldre. En stor del av texten används till redogörelser för lagstiftningen och den organisatoriska basen för arbetet. Läkarens roll i olika samarbetsituationer anges noggrant, liksom vilken instans som har beslutanderätten i olika frågor.

Vad gäller innehållet i det praktiska patientarbetet på etiologisidan går man noggrant igenom relevanta sociala faktorer. Man nämner att vulnerabilitet och coping behaviour också har betydelse, men här går man inte in på vilka faktorer det gäller. Effekterna av denna brist blir särskilt markerade i diskussionen om de kroniska belastningstillstånd; man konstaterar här att det ofta ej kan konstateras en tillräcklig hälsomässig förklaring till ned-sättningen i arbetsförmågan. Normsystemets betydelse för funktionsstörning behandlas ej heller.

Det är 15 författare som medverkar i arbetet. Likväl uppfattar man det som tämligen homogent, rimligtvis sammanhängande med en konsekvent strukturerad av stoffet. En av höjdpunkterna representerar Ketty Kjaerbye Kristensens av djup insikt och omfattande erfarenhet präglade kapitel om det socialmedicinska arbetet i den lokala social- och hälsoförvaltningen.

Det är givet att en text som den föreliggande har störst användbarhet inom det land där den är producerad. Det har dock intresse även för svenska läsare att ta del av den, inte minst i komparativt syfte.

Sune Nyström

Våra recensenter

Bengt Söderberg är pensionerad socialchef i Solna, *Dagmar Lagerberg* docent och verksam vid Barnhälsovården, Akademiska sjukhuset, Uppsala, *Sune Nyström* professor och verksam vid Socialmedicinska enheten, Institutionen för hygien, Göteborgs universitet.